

DE
MOEDERTAALVERWERVING
VAN DUBBELE NEGATIE IN
HET AFRIKAANS EN FRANS

Masterthesis Taal, mens & maatschappij

Anna van der Meer

Studentnummer 3342131

Begeleider: Brigitta Keij

Universiteit Utrecht

15 juni 2015

Anna van der Meer

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
1 Inleiding.....	3
2 Theoretisch kader.....	5
2.1 De herkomst van dubbele negatie in het Afrikaans.....	5
2.2 Syntactische eigenschappen van dubbele negatie	8
2.3 Het gebruik van dubbele negatie	13
2.4 T1-verwerving van syntaxis	15
3 Methode van onderzoek.....	19
3.1 Participanten	19
3.2 Procedure.....	20
4 Resultaten.....	22
4.1 Chanel.....	22
4.2 Jean	24
4.3 Grégoire, Clara, Pauline en Philippe	25
5 Discussie en conclusie.....	28
5.1 Onderzoeksvragen en hypothesen	28
5.2 Verbeterpunten en suggesties voor verder onderzoek	31
Bibliografie.....	33
Bijlage.....	34

Samenvatting

In de meeste talen van de wereld wordt negatie gemarkeerd met een enkel linguïstisch element, zoals het Nederlands en Engels, maar er zijn talen waarbij het door twee elementen gemarkeerd wordt. Dit noemen we dubbele negatie. Het Afrikaans en Frans zijn voorbeelden van talen waarin dit gebeurt. Volgens Biberauer (2006) komt dubbele negatie in het Afrikaans tot stand door middel van het invoegen van een ontkennend element in de Adverbial Phrase (AP) en het invoegen van een ontkennend element in de Polarity Phrase (PolP) binnen de syntactische structuur. Volgens Meisel (1997) komt dubbele negatie in het Frans tot stand door het invoegen van beide elementen (*ne* en *pas*) in de Negative Phrase (NegP), waarbij *ne* als cliticum door het werkwoord wordt opgepakt tijdens de verplaatsing vanuit de Verbal Phrase (VP) naar het hoofd van de Inflectional Phrase (IP) of Complementizer Phrase (CP). *Pas* blijft achter in de NegP met als resultaat dat negatie wordt uitgedrukt door twee van elkaar gescheiden elementen. Maar hoe wordt dit complexe fenomeen, dubbele negatie, verworven door kinderen die het Afrikaans dan wel Frans als moedertaal (T1) leren? Moedertaalverwerving wordt hier benaderd vanuit de Syntactische Analyse (O'Grady, 1997); er wordt dus gekeken naar de syntactische categorieën die al aanwezig lijken te zijn in de mentale grammatica van het kind. Hierbij wordt gewerkt volgens de Continuity Hypothesis (O'Grady, 1997), die ervanuit gaat dat een kind in zijn mentale grammatica al beschikt over alle mogelijke syntactische categorieën. Het feit dat kinderen een groot deel van deze categorieën nog niet invullen wordt verklaard door een Processing Bottleneck filter (O'Grady, 1997). De verwerkingscapaciteit van een kind ligt lager dan die van een volwassene waardoor een uiting niet meer dan bijvoorbeeld één of twee woorden kan bevatten in de vroege fases van de taalverwerving. Er is een analyse uitgevoerd op de data van twee Zuid-Afrikaanse kinderen en vier Franse kinderen. De opnames van de data zijn begonnen toen de kinderen ongeveer 1;2 (jaar, maand) à 1;6 waren en geëindigd rond 2;11 à 3;3. Hierbij is gekeken naar het verschijnen en gebruik van enkele negatie en dubbele negatie in de uitingen van de kinderen. Ook is gekeken naar de input die de kinderen krijgen van (meestal) de moeder. Vervolgens is gekeken naar de eventuele overeenkomsten en verschillen tussen de verwerving van dubbele negatie in het Afrikaans en het Frans. Uit de resultaten blijkt dat het in gesproken Frans niet verplicht en daarom minder gebruikelijk is om dubbele negatie toe te passen dan in het Afrikaans. De Franse kinderen krijgen daarom veel minder input die dubbele negatie bevat dan de Zuid-Afrikaanse kinderen. Of dit de belangrijkste oorzaak is dat de Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie verworven lijken te hebben rond de leeftijd 2;0 en de Franse kinderen dubbele negatie nog niet verworven lijken te hebben rond de leeftijd 3;3, zou vervolgonderzoek uit moeten wijzen.

1 Inleiding

Ek ken nie daardie man nie

Hy sê nie dat hy kom nie

Sy het tydens die vergadering niks gesê nie

Bron: Biberauer (2006)

Il n'a pas servi le millésime à son amie

Bron: Meisel (1997)

Jean ne mange rien

On ne veut pas rien faire ici qui vous déplaît

Bron: Zeijlstra (2010)

Dubbele negatie die zich voordoet in het Afrikaans is een interessant fenomeen, waarbij onderzoekers vragen stellen over de historische achtergrond ('waar komt het vandaan') en de syntactische eigenschappen ('wat is de functie van dubbele negatie binnen de zin'). Naar het ontstaan van het Afrikaans is al veel onderzoek gedaan. Het is namelijk een relatief jonge taal die valt onder de creooltalen. Dit zijn talen die zijn ontstaan uit een vermenging van andere talen; in het geval van het Afrikaans is het Nederlands een belangrijke invloed geweest. Er is tot nu toe echter weinig onderzoek gedaan naar de manier waarop jonge kinderen, die het Afrikaans als moedertaal leren, dubbele negatie verwerven. In mijn onderzoek wil ik me hierop richten. Dit doe ik door eerst meer te weten te komen over wat al bekend is over dubbele negatie. Welke brontaal is waarschijnlijk verantwoordelijk voor de dubbele negatie, welke syntactische plaats in de zin neemt het in en welke restricties gelden er voor het toepassen van dubbele negatie? Ook ga ik in op de bestaande theorieën achter de syntaxis van moedertaal (T1)-verwerving. Deze theorieën worden besproken in hoofdstuk 2, het theoretisch kader. Een andere taal die twee elementen kent als het gaat om negatie is het Frans. Het bekende 'ne pas' kan uit elkaar gehaald worden en komt dan gescheiden van elkaar voor in de zin. Ik wil er graag achter komen wat het verschil is tussen de syntactische eigenschappen, het gebruik en de verwerving van de Franse dubbele ontkennende elementen en die van het Afrikaans. Daarom zal ik ook de data bestuderen van Franse kinderen in dezelfde leeftijdsklasse. In hoofdstuk 2 wordt daarom ook

uitgelegd hoe de negatie in het Frans wordt toegepast. In hoofdstuk 3 wordt de methode van onderzoek uiteengezet en welke stappen zijn ondernomen om dit onderzoek te kunnen uitvoeren. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de resultaten besproken die uit de analyse van de data van de twee Zuid-Afrikaanse kinderen zijn gekomen. Dit zijn data van twee kinderen die het Afrikaans als T1 leren, namelijk Jean en Chanel. Deze kinderen zijn gevolgd van 1:6 (jaar, maand) tot 2:11 oud. Hun data zijn opgenomen in de CHILDES database (MacWhinney, 2000). Er worden ook data van vier kinderen die Frans als T1 leren geanalyseerd en daarnaast worden de gevonden verschillen tussen de Franse negatie en de Afrikaanse negatie uiteengezet. In hoofdstuk 5 worden de onderzoeksvragen beantwoord en de hypothesen besproken.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk bespreek ik de herkomst van dubbele negatie in het Afrikaans (2.1), de syntactische eigenschappen van dubbele negatie in het Afrikaans en Frans (2.2), de restricties die van toepassing zijn op het gebruik van dubbele negatie in beide talen (2.3) en meer in het algemeen de bestaande, relevante theorieën achter de T1-verwerving van syntaxis (2.4).

2.1 De herkomst van dubbele negatie in het Afrikaans

Er zijn in het verleden diverse hypotheses geformuleerd met betrekking tot de herkomst van de dubbele negatie in het Afrikaans. Ik bespreek in dit hoofdstuk de dialectologische hypothese (Pauwels, 1958 in Den Besten, 2012) en de Khoi hypothese (Nienaber, 1955 in Den Besten, 2012) met betrekking tot het ontstaan van dubbele negatie. Maar voordat ik hier verder op in ga, zal ik in het kort de historische achtergrond van de taal Afrikaans schetsen.

2.1.1. Historische achtergrond van het Afrikaans

Het Afrikaans vertoont de karakteristieken van een creooltaal: een taal die is ontstaan uit een pidgin. Taalkundigen hebben echter nooit met zekerheid kunnen zeggen dat het Afrikaans een creooltaal is omdat het ook atypische kenmerken vertoont. Zo heeft het Afrikaans bijvoorbeeld een uitgebreide grammatica vergeleken met andere creooltalen, terwijl een belangrijk kenmerk van een creooltaal juist is dat de grammatica erg versimpeld is ten opzichte van de brontaal. Creooltalen hebben bijvoorbeeld vaak de SVO woordvolgorde (Sebba, 1997). Het Afrikaans kent echter net als het Nederlands een SOV woordvolgorde met Verb Second (V2). Dit zou veroorzaakt kunnen zijn door het intensieve contact met de Nederlandse taal ten tijde van het ontstaan van het Afrikaans, maar er is ook van lokale Zuid-Afrikaanse stammen, de Khoi, uit die tijd bekend dat hun taal of een van hun talen een SOV woordvolgorde aanhield (Den Besten, 2012).

Een andere reden waarom het Afrikaans niet met zekerheid in de categorie creooltaal valt, is de afwezigheid van een duidelijk aanwijsbare pidgin waaruit het Afrikaans zou zijn voortgekomen. Ten tijde van het ontstaan van het Afrikaans heerste er een overwegend meertalige situatie in Zuid-Afrika. Er waren

Nederlanders, Engelsen, Fransen, Duitsers, slaven uit Oost-Indië en de lokale stammen waaronder de Khoi en Xhosa, allemaal met hun eigen talen en diverse mengtalen zoals Nederlands-Creools en Portugees-Creools. De Nederlanders waren al sinds 1652 in Zuid-Afrika aanwezig, dus de variant van het Nederlands die destijds gesproken werd, had al invloed gehad op de ontwikkeling van de gesproken taal tussen de lokale bevolking, de Nederlandse kolonisten en hun slaven. De overname van de kolonie door Engeland in 1795 had als gevolg dat de standaard-Nederlandse taal steeds meer gepromoot werd onder de bevolking en binnen het onderwijs, als indirect verzet tegen de invloed van het Engels. Al het taalcontact heeft er toe geleid dat het hedendaags Afrikaans invloeden vertoont van al die verschillende talen.

2.1.2. Dubbele negatie

Over de herkomst van dubbele negatie zijn meerdere theorieën geformuleerd. Twee belangrijke daarvan zijn de dialectologische hypothese door onder andere Pauwels (1958 in Den Besten, 2012) en diverse interferentie hypothesen, waaronder Nienaber's Khoi hypothese (Nienaber, 1955 in Den Besten, 2012), waarvan laatstgenoemde een reële optie vormt.

De dialectologische hypothese stelt dat dubbele negatie in het Afrikaans zijn herkomst vindt in bepaalde oude dialecten van het Nederlands die werden gesproken in de tijd van de kolonisatie van Zuid-Afrika. In deze Oudhollandse dialecten, waaronder het Aarschot dialect (Pauwels, 1958 in Den Besten, 2012), komen uitingen voor met dubbele negatie die aan de oppervlakte lijken op het Afrikaans. Een voorbeeld van het Aarschot dialect:

A zal ni kom nie

Hij zal niet komen NEG

Bron: Den Besten (2012), p. 237

Omdat de woordvolgordes op het oog hetzelfde lijken, is de theorie dat ten tijde van de kolonisatie van Zuid-Afrika deze constructie is opgenomen in het Afrikaans. Uit de syntactische structuur blijkt echter dat er een wezenlijk verschil is tussen de dubbele ontkenning in het Afrikaans en in de Oudhollandse dialecten. Zoals ik later

meer in detail zal bespreken, kent het Afrikaans een extra projectie, namelijk Polarity Phrase (PolP), voor de nie2 (het tweede ontkennende element in de zin), terwijl in de Oudhollandse dialecten zowel de nie1 (het eerste ontkennende element in de zin) als de nie2 in een adverbiale projectie (AP) staan boven de Verb Phrase (VP), dus in het middenveld van de zin. Dat kan ik simpel illustreren met behulp van de volgende Standaardnederlandse en Afrikaanse voorbeelden:

Nederlands:	Hij komt nooit niet	hoofdzin
Afrikaans:	Hy kom nooit nie	hoofdzin
Nederlands:	- dat hij nooit niet komt	bijzin
Afrikaans:	- dat hy nooit kom nie	bijzin
Nederlands:	[_{CP} Hij _i komt _{tj} [_{VP} t _i [_{AP} nooit niet] t _j]]]	syntactische structuur
Afrikaans:	[_{PolP} [_{CP} Hy _i kom _{tj} [_{AP} NOOIT [_{VP} t _i t _j]] nie]	syntactische structuur

Deze afwijkende basisstructuur is het belangrijkste argument om te zeggen dat de dialectologische hypothese niet kan kloppen.

Interferentie hypothesen stellen dat de dubbele negatie is veroorzaakt door interferentie tijdens het intensieve taalcontact tussen de Nederlandse kolonisten, Engelsen, Fransen, de lokale bevolking en slaven uit verschillende werelddelen. Het Portugees-Creools kent bijvoorbeeld een variant die eveneens een dubbele negatie bevat, daarom wees Valkhoff (1986) deze taal aan als bron voor de dubbele negatie (Den Besten, 2012). Deze variant van het Portugees-Creools werd echter alleen gesproken in gebieden rondom de Golf van Guinea. Andere data van het Portugees-Creools zoals dat werd gesproken in Zuid-Afrika vertonen geen dubbele ontkennende elementen. Het is dus niet waarschijnlijk dat het Portugees-Creools verantwoordelijk is voor dubbele ontkenning in het Afrikaans. Den Besten noemt Nienaber's Khoi hypothese (1955 in Den Besten, 2012) als meest aannemelijke hypothese omtrent het ontstaan van dubbele negatie in het Afrikaans. Zoals we weten zijn de Khoi een groep inheemse bewoners van Zuid-Afrika. Binnen de Khoi stammen werden diverse, aan elkaar verwante talen gesproken, waarvan de woordvolgorde SOV was. Uit schriftelijke bronnen uit die tijd blijkt dat de Khoi open stonden voor communicatie met de kolonisten. De eerste volledige uiting in

Hottentot Dutch, de pidgin die gesproken werd door de Khoi, stamt uit 1672, slechts twintig jaar na de stichting van Kaap de Goede Hoop. Deze pidgin had zeer waarschijnlijk invloed op het ontstaan van het hedendaagse Afrikaans, gezien de karakteristieke kenmerken (SOV woordvolgorde, versimpelde grammatica, *die* in plaats van *de* en *het*) van het Hottentot Dutch. De Khoi pasten wel relexificatie toe op deze nieuwe mengtaal, maar hielden grotendeels hun originele grammatica aan. In Khoi talen volgt de negatie op het werkwoord, maar in het Nederlands gaat de negatie vooraf aan het werkwoord. In Nederlandse hoofdzinnen wordt echter de V2 regel toegepast waardoor de negatie ineens weer achter het werkwoord komt te staan. Waarschijnlijk vonden de Khoi dit nogal ingewikkeld. Het gevolg was dat zij de positie van de negatie ten opzichte van het werkwoord aanpasten naar de Nederlandse gewoonte, maar wel regelmatig een ontkenkend element bleven gebruiken op de originele plaats in de zin, waardoor een dubbele ontkenning in de zin ontstaat. Een schematische weergave van deze taalverandering ziet er als volgt uit:

Khoi: V NEG → Hottentot Dutch: NEG V (NEG)

We weten van het Afrikaans dat het Nederlands een belangrijke invloed is geweest op het ontstaan ervan. Daarnaast zien we dat het Afrikaans blijkbaar dezelfde structuur aanhoudt als het Hottentot Dutch, wat betreft de positie van de negatie ten opzichte van het werkwoord.

Nederlands: NEG V → Afrikaans: NEG V (NEG)

Op deze manier is dubbele negatie in het Afrikaans als gevolg van taalveranderingen tot stand gekomen, of is dit in ieder geval de kern van de theorie achter het ontstaan van dubbele negatie in het Afrikaans. Volgens deze theorie is het Khoi voor een belangrijk deel verantwoordelijk hiervoor.

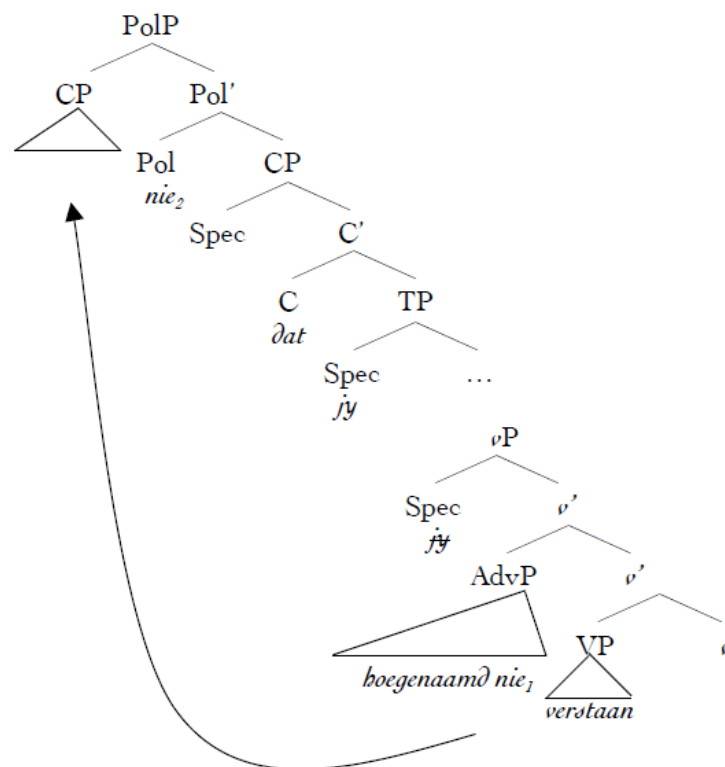
2.2 Syntactische eigenschappen van dubbele negatie

2.2.1 Afrikaans

Voor het beschrijven van de syntaxis van dubbele negatie in het Afrikaans maak ik gebruik van de theorie van Biberauer (2006). Ik bespreek slechts de onderdelen

van haar theorie die een beeld geven van de syntactische structuur van dubbele ontkenning. Daarbij bespreek ik de regel die de basis vormt voor alle restricties op het toepassen van dubbele negatie in het Afrikaans.

Biberauer gebruikt de theorie van Oosthuizen (1998 in Biberauer, 2006) als basis en maakt aan deze theorie enkele aanpassingen waardoor de theorie beter de syntaxis achter dubbele negatie verklaart. Allereerst is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de twee nie's, nie1 en nie2. Nie1 is altijd de eerste negatie in de zin, nie2 volgt daar later op in de zin. Nie1 wordt gezien als het 'echte' ontkenkende element. Biberauer doet de aanname dat nie1 een adjunctie vormt binnen de VP. Nie2 is het hoofd van een Polarity Phrase (PolP), die zich boven de Complementizer Phrase (CP) bevindt in de structuur. Een voorbeeld van hoe dit eruit ziet, wordt geïllustreerd in figuur 1.

FIGUUR 1: [...] DAT JY HOEGENAAMD NIE VERSTAAN NIE BRON: BIBERAUER (2006)

In figuur 1 vormt nie1 (gemodificeerd door *hoegenaamd*) een adjunct, een Adverbial Phrase (AdvP), aan de VP. Nie1 krijgt dus geen eigen projectie maar wordt gezien als een soort adverbiale projectie.

Nie2 is het hoofd van de PolP. Een Polarity Phrase bepaalt dat de zin ontkennend is. Daarnaast draagt de PolP het Extended Projection Principle (EPP)-kenmerk. Dit bepaalt dat de specificateurspositie van de PolP (SpecPolP) gevuld moet worden met de projectie die het ontkennende element bevat. In de zin in figuur 1 is *hoegenaamd nie* dit ontkennende element, daarom wordt in dit geval de hele CP omhoog verplaatst naar SpecPolP zodat aan de EPP wordt voldaan. Deze verplaatsingen gehoorzamen aan bepaalde regels en principes, die verklaren waarom dubbele negatie in de spreektaal voldoet aan de restricties die we voorbij zien komen in de data. Ik zal de belangrijkste van deze mechanismen bespreken.

Er wordt vanuit gegaan dat *nie2* sowieso aanwezig is in de structuur van een ontkennende zin. Uit de data blijkt dat het niet is toegestaan om aan het einde van de zin *nie1* en *nie2* aangrenzend aan elkaar uit te spreken. Er vindt dus een deletie plaats van *nie2*. Hoe wordt dit weergegeven in een regel? Biberauer (2006) formuleert dit mechanisme als volgt:

“Afrikaans Syntactic Haplology Mechanism: *Nie2* is subject to PF deletion whenever it is sent to Spellout in a position where it will end up (following copy deletion) being the element which is spelled out immediately adjacent to *nie1*.

I.e. *nie1 nie2* → *nie1 ~~nie2~~*”

Dit houdt in dat wanneer het verplaatsen van een X Phrase (XP) naar SpecPolP als resultaat heeft dat *nie1* en *nie2* aan elkaar grenzen, omdat *nie1* zich helemaal rechts in de XP bevindt, *nie2* wordt weggelaten. Wanneer er geen V2 plaats vindt en het werkwoord zich dus nog in de basispositie bevindt, kunnen we voorspellen dat er sowieso twee ontkennende elementen aanwezig zijn in de zin. *Nie1* en *nie2* worden dan immers minstens van elkaar gescheiden door het werkwoord.

Er zijn echter ook gevallen waarin er twee *nie*'s naast elkaar worden uitgesproken. De zin wordt dan niet afgekeurd. Bijvoorbeeld:

Ek wil mense wat nie omgee nie nie sien nie
 Ik wil mensen die niet er om geven NEG niet zien NEG
 Bron: Biberauer (2006), p. 22

De verklaring hiervoor is dat nie2 niet weggelaten hoeft te worden wanneer deze zich in een andere prosodische structuur bevindt. Het voorbeeld hierboven ziet er als volgt uit wanneer we de structuur met haakjes aangeven:

[DP [NP mense [PoIP [CP wat nie1 omgee] nie2]]] [CP nie1 sien nie2]

Hoewel nie2 en nie1 in de uitgesproken vorm van de zin aan elkaar grenzen, bevinden zij zich ieder in een andere prosodische eenheid, welke worden gekenmerkt door de syntactische structuur. De formulering van Biberauers mechanisme moet dus enigszins aangepast worden:

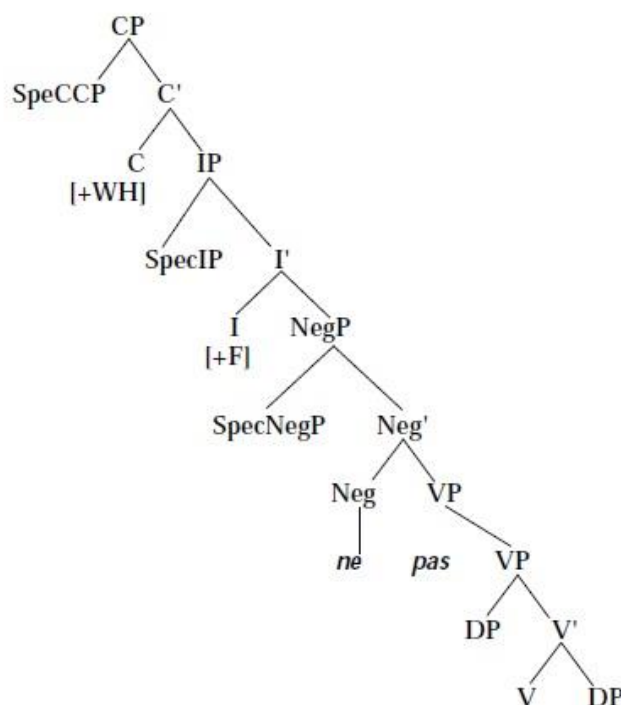
“Afrikaans Syntactic Haplology Mechanism: Nie2 is subject to PF deletion whenever it is sent to Spellout in a position where it will (a) end up (following copy deletion) being the element which is spelled out immediately adjacent to nie1 and (b) in the same prosodic phrase as nie1.
 I.e. [XP nie1 nie2] XP nie1 ~~nie2~~”

Deze regel dient als basis voor het gebruik van de dubbele negatie. De basisstructuur van de ontkenkende zin ziet er uit als in figuur 1 en krijgt zijn uiteindelijke woordvolgorde door de EPP. Of nie2 in de zin daadwerkelijk wordt uitgesproken, hangt af van het Afrikaans Syntactic Haplology Mechanism. Het Afrikaans gedraagt zich vergelijkbaar met het Nederlands, als een natuurlijke taal, wat betreft verplaatsingen van constituenten. In paragraaf 2.3 worden enkele observaties gedaan met betrekking tot het verschijnen van dubbele negatie in het Afrikaans, maar eerst bespreek ik de dubbele negatie in het Frans.

2.2.2. Frans

Meisel (1997) maakt onderscheid tussen Standaard Frans en Colloquial Frans (het gesproken Frans dat men hoort in het dagelijks leven). Het Standaard Frans hanteert verplicht dubbele ontkenning *ne pas*. De posities van deze elementen zijn tamelijk gefixeerd. *Ne* gaat vooraf aan het finiete werkwoord, *pas* volgt gewoonlijk

direct op het finiete werkwoord. In Colloquial French wordt meestal alleen gebruik gemaakt van *pas*. Het element *ne* wordt slechts in sommige contexten toegepast, zonder dat hier regels aan verbonden zijn. De syntactische structuur van de Franse dubbele negatie ziet eruit als in figuur 2.

FIGUUR 2: SYNTACTISCHE STRUCTUUR VAN DUBBELE NEGATIE IN STANDAARD FRANS. BRON: MEISEL (1997)

Het subject vindt zijn oorsprong in de Specificeerderspositie van de VP (SpecVP) en wordt verplaatst naar de Specificeerderspositie van de Inflectional Phrase (IP) om nominatief casus te ontvangen. Het finiete werkwoord (V) verplaatst eerst naar het hoofd van de Negative Phrase (NegP), waar *ne* als cliticum wordt opgepakt door het werkwoord. Vervolgens verplaatsen [NEG+V] naar het hoofd van de IP.

Pas wordt geïnterpreteerd als een adverbiale expressie die een adjunct aan de VP vormt. In tegenstelling tot het element *ne* wordt *pas* niet verplaatst in de zin. Het finiete werkwoord zal dus altijd voorafgaan aan *pas*, terwijl het infinitieve werkwoord en het object altijd zullen volgen op *pas*. Er wordt voor het Colloquial Frans vanuit gegaan dat de syntactische structuur er hetzelfde uit ziet als die voor het Standaard Frans, met als verschil dat het hoofd van de NegP lexicaal leeg mag blijven.

2.3 Het gebruik van dubbele negatie

2.3.1 Afrikaans

Dubbele negatie uit zich in het eerste element: *nie*₁, dat kan verschijnen in de vorm van *nie*, *nooit*, *nêrens*, *niemand* of *niks*. Ook kan het samengetrokken worden met het werkwoord *moeten*. Dat levert de vorm *moenie* op. Het tweede element, *nie*₂, verschijnt altijd in de vorm van *nie*, bijvoorbeeld in de zinnen:

Ek het *nie* gelag *nie*

Ek het niemand gesien *nie*

Bron: Robbers (1997), p. 35

*Nie*₂ verschijnt gewoonlijk aan het einde van de (ingebede) zin. *Nie*₂ is niet toegestaan wanneer *nie*₁ geen echte negatie uitdrukt en wanneer *nie*₁ en *nie*₂ in de zin aan elkaar grenzen. Als *nie*₁ verschijnt in een andere vorm dan *nie*, mag *nie*₂ wel aangrenzend verschijnen. Als er aan het einde van de zin twee *nie*₂'s zouden komen te staan omdat er twee zinsdelen ontkenkend worden gemaakt, wordt er een *nie*₂ weggelaten, tenzij de zin in een conjunctiestructuur staat, bijvoorbeeld in de zin:

Jy *moenie*₁ die een dag rook en die ander dag *nie*₁ rook *nie*₂ *nie*₂

Bron: Robbers (1997), p. 36

De positie van *nie*₁ in de zin heeft invloed op de betekenis. Vergelijk de volgende zinnen:

Jy weet dat hy tevrede met niemand is *nie*

Je weet dat hij met niemand tevreden is

Jy weet dat hy met niemand tevrede is *nie*

Je weet dat hij niet tevreden is met wie dan ook

Bron: Robbers (1997), p. 36

In de eerste versie van de zin heeft de ontkenning alleen bereik over de Prepositional Phrase (PP), in de tweede versie van de zin heeft de ontkenning bereik over de volledige ingebede zin. Wanneer er een universele kwantificeerder in de zin staat, heeft de positie van de *nie*₁ ook invloed op de betekenis van de zin.

Wanneer de universele kwantificeerder links van de *nie1* staat, heeft de zin twee mogelijke interpretaties. Wanneer de universele kwantificeerder rechts van de *nie1* staat, heeft de zin slechts een mogelijke interpretatie. Vergelijk de volgende zinnen:

Almal kan *nie* ryk wees *nie*

Iedereen kan niet rijk zijn Of Niet iedereen kan rijk zijn

Nie almal kan ryk wees *nie*

Niet iedereen kan rijk zijn

Bron: Robbers (1997), p. 40

De positie van de *nie1* kan dus invloed hebben op de uiteindelijke betekenis van de zin. De *nie2* heeft geen dergelijk functie, deze dient vaak eerder als negatie markeerder. In glossen wordt *nie2* daarom vaak aangegeven met *NEG*. Met behulp van theorie over de syntaxis achter dubbele ontkenning kunnen we dus beargumenteren wat de positie en het bereik is van *nie2* en wanneer *nie2* bijvoorbeeld weggelaten dient te worden.

2.3.2 Frans

Zoals al eerder vermeld, is het in Colloquial Frans gebruikelijk om *ne* weg te laten in ontkenkende zinnen. In Standaard Frans en geschreven Frans is het verplicht om beide ontkenkende elementen toe te passen in de uiting. *Ne* staat altijd voor het werkwoord, *pas* volgt altijd op het werkwoord en kan alleen gescheiden worden van het werkwoord door sommige adverbia zoals *probablement* (Meisel, 1997). In plaats van *ne pas* kunnen ook vormen als *ne personne* ('niemand') of *ne rien* ('niets') voorkomen, zoals in *Je ne vois personne*. Daarnaast is het Frans een Negative Concord (NC-)taal (Zeijlstra, 2010), wat inhoudt dat er meerdere ontkenkende elementen in de zin kunnen staan zonder dat ze elkaar opheffen. Dit kunnen er twee zijn maar ook meer, zoals in *Plus personne n'écoute plus jamais personne*. *Ne* komt één keer voor maar de andere vormen (*personne, plus, jamais*) mogen gecombineerd vaker voorkomen.

2.4 T1-verwerving van syntaxis

De eerste stappen in de verwerving van syntaxis worden zichtbaar wanneer kinderen uitingen gaan doen van minimaal twee woorden. In deze uitingen is namelijk een hiërarchische structuur te herkennen. Een van de eerste parameters die ingesteld wordt, bepaalt de keuze voor een hoofd-initiële of hoofd-finale taal. Zo zal een Engels kind *eat cookie* zeggen, terwijl een Nederlands kind *koekje eten* zegt.

Dat de eerste uitingen die minimaal uit twee woorden bestaan een hiërarchische structuur bevatten, is zo volgens de Syntactische Analyse van T1-verwerving (O'Grady, 1997). Deze analyse houdt in dat T1-verwerving wordt benaderd vanuit de syntaxis; men kijkt naar de onderliggende structuur van uitingen om erachter te komen wat al aanwezig is in de mentale grammatica van het kind en wat nog niet aanwezig is. De Continuity Hypothesis verklaart dat de mentale grammatica van het kind al van jongs af aan beschikt over syntactische categorieën omdat het niet logisch is dat een kind een taal in eerste instantie zou leren zonder syntactische categorieën en later deze ineens zou invoegen.

Het feit dat sommige (vaak functionele) categorieën, zoals Determiner Phrase (DP) en CP en IP, leeg lijken te blijven waar volwassenen deze wel zouden vullen, wordt verklaard door een soort Processing Bottleneck filter. De verwerkingscapaciteit van een jong kind is lager dan die van een volwassene, waardoor minder belangrijke elementen in de vroegste stadia worden weggelaten. *Op een stoel zitten* wordt bijvoorbeeld door een kind geformuleerd als *stoel zitten*. Lexicale categorieën krijgen hierbij voorrang op functionele categorieën omdat lexicale categorieën, zoals zelfstandig naamwoorden en werkwoorden, een directe betekenis uitdrukken. De DP *een* in *op een stoel zitten* wordt niet ingevuld door het kind omdat de Processing Bottleneck filter slechts twee woorden per uiting toestaat. Als in plaats van de DP de NP zou worden weggelaten, wordt een ongrammaticale en betekenisloze uiting gevormd, namelijk *een zitten*.

De eerste ontkenningen in de uitingen van een kind bestaan meestal uit een ontkennend antwoord – *nee* – op een vraag. Dit wordt gezien als het eerste stadium

van de drie universele stadia van verwerving van negatie (Meisel, 1997). Vervolgens verschijnen er constructies waarbij een ontkennend element vooraf gaat aan of volgt op een zin. Dit wordt gezien als het tweede stadium, waarbij de NEG wordt geplaatst in een externe positie ten opzichte van de uiting. De vraag is wat dan het bereik is van het ontkennende element. Sommige taalkundigen zeggen dat het ontkennende element slaat op het werkwoord in de zin. Andere taalkundigen zijn juist van mening dat de ontkenning slaat op wat vooraf gezegd is. Een voorbeeld is de volgende uiting:

No car going there
NEG auto gaat daarheen
Bron: O'Grady, 1997

Deze uiting kan zowel geïnterpreteerd worden als *The car isn't going there* ('De auto gaat niet daarheen'), ofwel *No, the car is going there* ('Nee, de auto gaat daarheen'). Als we kijken naar de syntactische structuur is het een mogelijkheid dat het ontkennende element in een Adverbial Phrase (AP) staat boven de VP en dat het werkwoord en onderwerp niet uit de VP verplaatst worden. Een andere mogelijkheid is dat het ontkennende element hoger in de structuur staat; direct onder of boven de CP, waar de ontkenning bereik zou hebben over de volledige zin. Jonge kinderen beginnen helaas niet met dergelijke complexe uitingen waardoor men er zeker van kan zijn dat deze functionele projecties al aanwezig zijn in de mentale grammatica, daarom kan men er geen onderbouwde uitspraken over doen. Voor het Frans is gebleken dat het externe ontkennende element vrijwel altijd *pas* betreft, aan het einde van de uiting (*mange pas*), waarbij het werkwoord finiet is. Er zijn wel Franse uitingen gevonden door Déprez & Pierce (1993 in Meisel, 1997) waarbij *pas* vooraf gaat aan de uiting (*pas manger*). Dat is interessant omdat het bij deze gevallen altijd een infiniet werkwoord betreft. Dat betekent dat het Franse kind in een vroeg stadium al beschikt over de IP en dat de ontkenning een adjunct vormt aan de VP. Er wordt onderscheid gemaakt tussen finietheid en infinietheid en de positie van het werkwoord ten opzichte van de negatie die daarmee samenhangt. Het derde, universele stadium van verwerving van negatie houdt in dat de NEG een interne positie in de zin inneemt. Dit stadium lijkt bij

Franse kinderen vlot op het tweede stadium te volgen. Omdat in Colloquial Frans het hoofd van de NegP lexicaal leeg mag blijven, zal het verschijnen van *ne* voor een deel afhangen van de input die het kind krijgt.

Wat betreft dubbele negatie in het Afrikaans is het de vraag wanneer de projecties in de syntactische structuur verschijnen die de ontkenkende elementen dienen te bevatten. Zoals eerder is uitgelegd, verschijnt *nie1* in een adverbiale projectie terwijl *nie2* verschijnt in de PolP; een zelfstandige projectie die in de syntactische structuur voorafgaat aan de CP en zijn uiteindelijke plaats in de zin bereikt na verplaatsing van (een deel van) de CP naar SpecPolP. Vanaf welke leeftijd zijn kinderen ertoe in staat om deze projecties in te vullen? Voor het Afrikaans is hier nog niet eerder onderzoek naar gedaan, dus om hierachter te komen, ga ik kijken naar het voorkomen van *nie1* en *nie2* in het taalgebruik van jonge kinderen die het Afrikaans als T1 leren. Daarnaast kijk ik ook naar het Frans om het verwervingsproces te vergelijken. Mijn belangrijkste onderzoeksvraag is daarom: in welke mate passen Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie toe tussen de leeftijd van 1;6-2;11? Mijn hypothese hierbij is dat zij in eerste instantie alleen *nie1* toepassen omdat de AP eerder verworven wordt dan de PolP. Pas na een bepaalde leeftijd, waarop de kinderen voldoende input hebben gekregen die positieve evidentie vormt voor het bestaan van een PolP, zullen ze naast *nie1* ook *nie2* gaan toepassen. Het is lastig te voorspellen vanaf welke leeftijd we ongeveer kunnen verwachten dat er dubbele negatie zal verschijnen in het taalgebruik van de Zuid-Afrikaanse en Franse kinderen, omdat in de eerder besproken literatuur vooral wordt gefocust op de verschillende stadia die kinderen doorlopen in plaats van precieze aanvangsleeftijden. Mijn verwachting is dat de Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie eerder toepassen dan de Franse kinderen, omdat zij in de input meer bevestiging krijgen voor het bestaan van dubbele negatie dan de Franse kinderen. Omdat in het Colloquial Frans *ne* optioneel aanwezig is, zal de input van de Franse volwassenen minder vaak dubbele negatie bevatten. Mijn volgende onderzoeksvraag luidt: in welke mate voldoet het toepassen van dubbele negatie in het Afrikaans aan de restricties die hierop van toepassing zijn? Bij deze vraag is mijn hypothese dat uit de data zal blijken dat dit volledig op correcte wijze

gebeurt, bij gebrek aan gecompliceerde zinsconstructies zoals conjunctiestructuren of structuren die meerdere elementen bevatten die in de ontkenning staan, simpelweg omdat het kind dergelijke, complexe structuren nog niet heeft verworven. Er zijn daarom weinig gelegenheden waarbij verwacht zou worden dat het kind de mist in gaat. Mijn laatste onderzoeksvraag is de volgende: in hoeverre lijkt het gebruik en de verwerving van dubbele negatie in het Afrikaans op het gebruik en de verwerving van dubbele ontkennende elementen in het Frans? Mijn verwachting is dat Franse kinderen net als Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie in eerste instantie versimpeld toepassen en deze beperken tot het gebruik van *pas*, zoals ook is gebleken uit eerdere studies naar de T1-verwerving van Franse negatie (Meisel, 1997). Het verplaatsen van het werkwoord waarbij *ne* wordt meegenomen naar een plaats boven in de structuur is nog niet aan de orde bij het jonge Franse kind. Wanneer er meer projecties verschijnen in de syntactische structuur, zoals de Inflectional Phrase (IP) of CP, en er voldoende positieve evidentie is voor het bestaan van *ne* en de regel dat *ne* wordt opgepikt door het werkwoord onderweg naar boven, zal het kind dezelfde taaluitingen gaan doen als zijn of haar ouders. Omdat in Colloquial Frans het gebruikelijk is om *ne* weg te laten, zal het kind pas *ne* gaan gebruiken wanneer uit de input zal blijken dat dit gebruikelijk is in de directe omgeving van het kind.

3 Methode van onderzoek

3.1 Participanten

De data voor het Afrikaans zijn verzameld vanuit de University of Stellenbosch, door onder andere Ondene van Dulm, Simone Conradie en Debra Aarons onder leiding van Cecile le Roux, tijdens een project met als belangrijkste doel een database aan te leggen, waarin data zouden worden opgenomen omtrent de verwerving van Zuid-Afrikaanse talen. Hierbij ligt de focus op de syntactische ontwikkeling vanaf de fase waarin minimaal twee woorden per uiting worden geproduceerd. Uitingen met minder dan twee woorden zijn dan ook niet getranscribeerd. Er zijn bij dit project onder andere twee kinderen van 1:6 tot 2:11 gevolgd die het Afrikaans als T1 verwierven. Daarnaast werden er anderstalige kinderen van minimaal 5 jaar oud opgenomen die het Afrikaans als T2 leerden. Voor mijn onderzoek gebruik ik de data van de twee kinderen die het Afrikaans als T1 verwerven. Ze heten Chanel en Jean en zijn beide geboren in 1996. Chanel is enig kind, Jean heeft een oudere broer. Van beide kinderen spreken de families uitsluitend Afrikaans. De data betreffen spontane spraak en zijn opgenomen in een voor de kinderen vertrouwde omgeving. De opnames van beide kinderen zijn gemaakt in 1998 en 1999. De transcripten zijn later opgenomen in CHILDES (MacWhinney, 2000).

De data van de Franse kinderen zijn eveneens afkomstig uit CHILDES (MacWhinney, 2000). Er is geprobeerd om kinderen te selecteren die zijn gevolgd vanaf ongeveer dezelfde leeftijd, voor ongeveer een even lange periode. In de praktijk zijn daar vier kinderen uitgekomen: Grégoire, Clara, Pauline en Philippe. Grégoire is in 1988 gevolgd van 1:9.18 (jaar, maand, dag) tot 2:5.27 door Christian Champaud vanuit de Centre National de la Recherche Scientifique, voor een onderzoek naar deletie van eindconsonanten. Clara is gevolgd van 1:0 tot 2:7 door Yvan Rose in 2000 vanuit de McGill University, in een onderzoek naar de T1-verwerving van fonologie. Pauline is in 1991 en 1992 gevolgd van 1:2 tot 2:6 door Isabelle Maillochon vanuit de Centre National de la Recherche Scientifique. De data zijn door de onderzoeker gebruikt voor diverse publicaties over onder andere de lexicale taalontwikkeling. Philippe is in 1971 en 1972 gevolgd van 2:1 tot 3:3 door

Madeleine Leveillé en Patrick Suppes vanuit de Stanford University. Zij deden onderzoek naar de syntaxis van NP's. Omdat de eerste drie Franse kinderen gevolgd zijn tot een iets jongere leeftijd dan de Zuid-Afrikaanse kinderen, is Philippe geselecteerd om te onderzoeken of zijn iets oudere leeftijd ook als gevolg heeft dat zijn uitingen vaker dubbele negatie bevatten dan die van de iets jongere kinderen.

3.2 Procedure

Om mijn onderzoek uit te voeren, kijk ik bij het analyseren van de data eerst met welke frequentie ontkennende elementen voorkomen in de uitingen van de kinderen. Ik doe hierbij, voor zover dit relevant is, van ieder kind individueel verslag van de resultaten, alvorens een uitspraak te doen over het gemiddelde ontwikkelingspatroon. Ik kijk vervolgens hoe frequent dit op correcte wijze gebeurt. Correcte wijze wil zeggen dat het gebruik van de ontkennende elementen voldoet aan de regels en restricties die hierop van toepassing zijn. Ik kijk naar de eventueel aanwezige fouten, op welke manier deze gemaakt zijn en of deze te verklaren zijn aan de hand van de ontwikkelingsfase waar de kinderen op dat moment in lijken te zitten met betrekking tot hun talige (syntactische) ontwikkeling. Als laatste probeer ik de eventuele, individuele vorderingen te schetsen die de kinderen maken naarmate ze ouder worden.

Vervolgens kan ik het verwervingsproces van de Franse en Zuid-Afrikaanse kinderen vergelijken om te zien op welke punten dit overeenkomt of juist heel erg afwijkt. Daarna kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden en de hypothesen al dan niet bevestigd worden.

Er wordt voor de analyse van de data gebruik gemaakt van het programma CLAN. Om dubbele negatie in het Afrikaans te bestuderen wordt gezocht op het voorkomen van *nie*, de combinatie *nie* met *nie* en op het voorkomen van *moenie*, aangezien die samentrekking regelmatig voorkomt in het Afrikaans. Voor het Frans wordt gezocht op het voorkomen van *pas* en de combinatie van *ne* met *pas*. Ook wordt bij elk kind voor alle uitingen gevraagd om de Mean Length of Utterance (MLU). Hierbij noteer ik het gemiddelde aantal woorden per uiting om enigszins

de taalontwikkeling van het kind te kunnen volgen. Om te onderzoeken in welke mate de input, die de kinderen krijgen van de ouders, dubbele negatie bevat, wordt deze eveneens doorzocht op bovenstaande combinaties.

4 Resultaten

Voor elk kind is een tabel gemaakt waarin wordt weergegeven in welk bestand enkele of dubbele negatie voorkomt en hoe vaak dit gebeurt. Deze tabellen zijn opgenomen in de bijlage. In dit hoofdstuk worden de relevante bevindingen besproken. Ik bespreek eerst de Zuid-Afrikaanse kinderen Chanel (4.1) en Jean (4.2) en daarna de Franse kinderen Grégoire, Clara, Pauline en Philippe (4.3).

4.1 Chanel

De opnames van Chanel zijn begonnen toen zij 1 jaar en 6 maanden was. Er zijn 32 bestanden. In bestand 1 is de MLU 2.789 woorden. In bestand 32 is de MLU 4.195 woorden. De eerste keer dat Chanel een ontkennend element gebruikt in een opname, vindt plaats op de leeftijd 1:7. De MLU is dan 3.022 woorden. Het betreft de uiting *weet nie*. De daaropvolgende keer dat Chanel een ontkennend element gebruikt, verschijnt ± 5 maanden later. Zij is dan 2:0 en de MLU is dan 3.054 woorden. In dit bestand zijn meerdere uitingen opgenomen die een ontkennend element bevatten, namelijk *niks nie* en vier maal de uiting *kan nie*. Uit dit soort uitingen, zoals *weet nie* en *kan nie*, blijkt dat Chanel reeds werkwoorden verplaatst binnen de syntactische structuur. We hebben in hoofdstuk 2 gezien dat de basispositie van het werkwoord in de syntactische structuur zich onderaan bevindt, onder de AP. In de uiting zien we echter dat het werkwoord nu vooraf gaat aan de ontkenning en zich dus boven de AP bevindt. De onderliggende aanname bij deze redenering is dat het ontkennende element in deze uitingen inderdaad in de AP wordt gegenereerd. De andere optie zou zijn dat dit ontkennende element in de PolP wordt gegenereerd, met als gevolg dat Chanel een groter deel van de syntactische structuur zou verplaatsen naar SpecPolP, dan wanneer zij alleen het werkwoord hoeft te verplaatsen naar een positie boven de AP. Omdat deze laatste optie de meest economische optie is, ga ik ervanuit dat het ontkennende element in de AP wordt gegenereerd en dus de *nie*¹ betreft.

Vier dagen na de opname met de hierboven besproken enkele negatie, verschijnt de eerste uiting die dubbele negatie bevat, namelijk *nog nie klaar nie*. De MLU is dan 3.076 woorden. Vanaf die leeftijd, 2:0, bevatten alle opnames minimaal één

geval van dubbele negatie, behalve de bestanden 16 (leeftijd 2:1, MLU: 2.788 woorden) en 21 (leeftijd 2:4, MLU: 2.889 woorden). Het voorkomen van dubbele negatie is dan gelijk aan of meer dan het voorkomen van enkele negatie. Vanaf de leeftijd 2:0 lijkt Chanel de PolP verworven te hebben en deze toe te passen. Dat is te zien aan de uitingen waarin nie2 eindigt op de laatste plaats in de zin, omdat de CP of het deel van de CP dat de nie1 bevat, wordt verplaatst naar SpecPolP. Op de leeftijd 2:3 doet Chanel bijvoorbeeld de volgende uiting:

Sy moenie oor my puzzle loop nie

Zij moet-niet door mijn puzzel lopen NEG

Fragment 1: Chanel (Zuid-Afrikaans), bestand 18

Nie1 neemt hier de vorm *moenie* aan en nie2 bestaat uit *nie* aan het einde van de zin. In hoofdstuk 2 is uitgelegd dat nie2 wordt geplaatst in de PolP en dat deze projectie vooraf gaat aan de rest van de syntactische structuur van de zin. De nie2 bereikt zijn uiteindelijke positie aan het einde van de uitgesproken zin doordat de CP [Sy moenie oor my puzzle loop] wordt verplaatst naar SpecPolP. Hieruit blijkt dat Chanel deze projectie en de verplaatsing die hiervoor noodzakelijk is al heeft verworven. Er worden ook geen grammaticale fouten mee gemaakt. De keren dat Chanel nog enkele negatie toepast in plaats van dubbele negatie leveren eveneens grammaticaal acceptabele uitingen op, hoewel een volwassen spreker zou kiezen voor het gebruik van dubbele negatie. De uiting is echter begrijpelijk voor een spreker van het Afrikaans en zal niet afgewezen worden. Dat blijkt uit het oordeel van een native speaker van het Afrikaans, aan wie enkele uitingen van de Zuid-Afrikaanse kinderen zijn voorgelegd. De input die Chanel krijgt van haar moeder betreft bijna uitsluitend dubbele negatie. Er zijn slechts vier uitingen die een enkele negatie bevatten, die zijn allen grammaticaal correct en vallen onder normaal gebruik, hoewel een volwassen spreker van het Afrikaans de voorkeur geeft aan dubbele negatie.

Chanel laat in haar resultaten zien dat zij dubbele negatie rond de leeftijd van 2:0 heeft verworven. Of dit een relatief vlot proces betreft, kan ik niet met zekerheid zeggen omdat ik haar resultaten alleen kan vergelijken met die van Jean. Daarom zal ik eerst zijn resultaten bespreken.

4.2 Jean

De opnames van Jean zijn eveneens begonnen toen hij 1 jaar en 6 maanden was. Ook van hem zijn 32 bestanden beschikbaar. In bestand 1 is de MLU 1.867 woorden. In bestand 32 is de MLU 3.408 woorden. De eerste keer dat Jean een ontkenkend element gebruikt, is opgenomen in bestand 5. Hij is dan 1:8 en de MLU is dan 2.194 woorden. Er komt dan meteen drie keer een uiting met enkele negatie voor. Het betreft de uitingen *Sean nee nie*, *Sean nie* en *vol nie*. In bestand 8 verschijnt de eerste uiting die dubbele negatie bevat. Jean is dan 1:10 en de MLU is dan 2.378 woorden. Het betreft de uiting *wil nie hê nie*. Hieronder staat het fragment waarin deze uiting voorkomt.

- 1 *HEN: hier's die pappies .
2 *JEA: hier's [: hier is] die pappies .
%xmor: intro|here v:cop|be&pres det|the n|porridge-dim-pl .
3 *JEA: pappies eet .
%xmor: n|porridge-dim-pl v|eat .
4 *JEA: nog nie .
%xmor: adv|yet neg|not .
5 *JEA: wil chippies hê .
%xmor: v:aux|want n|chip-dim-pl v|have .
6 *HEN: dis nie ons chippies nie .
7 *HEN: dis Lexie s'ne .
8 *JEA: Lexie s'ne .
%xmor: n:prop|Lexie pro:poss|his pro|one .
9 *JEA: wil hê nie .
%xmor: v:aux|want v|have neg|not .
10 *JEA: wil nie hê nie .
%xmor: v:aux|want neg|not v|have neg|not .
11 *HEN: klaar pap geëet ?
12 *JEA: pap geëet .
%xmor: n|porridge past#v|eat .

Fragment 2: Jean (Zuid-Afrikaans), bestand 8

Interessant is dat Jean in uiting 9 enkele negatie toepast en direct daarop, in uiting 10, dubbele negatie toepast. Hij verbetert zichzelf waardoor de uiting meer lijkt op

de manier waarop een volwassene deze zou doen. Als Jean ook een subject had toegevoegd in deze zin, was het een volledig correcte uiting geweest, maar zoals is besproken in hoofdstuk 2 is het gebruikelijk voor jonge kinderen om syntactische categorieën leeg te laten vanwege hun beperkte verwerkingscapaciteit. Uit deze opname blijkt echter de eerste stap naar de volledige verwerving van de PolP. In bestand 12 verschijnt de volgende uiting van Jean die dubbele negatie bevat. Hij is dan 2;0. De opnames die hier nog op volgen bevatten vrijwel allemaal dubbele negatie, waarbij het gebruik van dubbele negatie toeneemt ten opzichte van het gebruik van enkele negatie. Net zoals bij Chanel is het gebruik van dubbele negatie dan gelijk aan of meer dan het gebruik van enkele negatie. Hierbij worden geen grammaticale fouten gemaakt. Jean lijkt net als Chanel de PolP verworven te hebben vanaf de leeftijd 2;0. De moeder van Jean gebruikt net als de moeder van Chanel bijna uitsluitend dubbele negatie in de input die zij het kind geeft. Er zijn slechts zes uitingen gevonden in de input door de moeder die enkele negatie bevatten. Deze uitingen zijn grammaticaal correct en kunnen voorkomen in normaal taalgebruik, hoewel volwassenen de voorkeur geven aan dubbele negatie. Zowel Chanel als Jean lijken dubbele negatie verworven te hebben rond de leeftijd van 2;0. Ze wijken in het gebruik van dubbele negatie weinig van elkaar af. Deze resultaten zouden dus een normaal ontwikkelingspatroon kunnen laten zien van kinderen die het Afrikaans als T1 leren. Hier zal ik dieper op in gaan bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

4.3 Grégoire, Clara, Pauline en Philippe

Van Grégoire zijn tien bestanden, van Clara zijn er tweeëntwintig, van Pauline zijn er tweeëndertig en van Philippe zijn drieëndertig bestanden bestudeerd. Dat ik de vier Franse kinderen in dezelfde paragraaf bespreek, heeft te maken met de resultaten. Uit de data is namelijk gebleken dat kinderen die het Frans als T1 leren dubbele negatie zeer weinig tot niet toepassen tot de leeftijd van ongeveer 2;6 of later. De vier Franse kinderen die zijn bestudeerd, gebruiken voornamelijk enkele negatie, bestaande uit *pas*, om ontkenning uit te drukken. Dubbele negatie door de Franse kinderen is slechts aangetroffen in bestand 98-09-21 (2;5) van Clara en van het iets oudere kind Philippe in bestand 3 (2;2), 12 (2;6), 27 (2;11), 29 (3;0) en 30

(3:2). Enkele negatie daarentegen komt veelvuldig voor in alle data van de Franse kinderen, al vanaf de jongste leeftijden. Pauline gebruikt al enkele negatie op de leeftijd van 1:2, in de eerste opnames die van haar gemaakt zijn. De Franse kinderen laten in hun data zien dat het gebruik van enkele negatie toeneemt naarmate de MLU ook toeneemt.

In de data van Grégoire zien we uitingen als *sais pas, voit pas, fait pas* (leeftijd 1:11, MLU 1.870 woorden). Net als de Zuid-Afrikaanse kinderen past Grégoire hier al werkwoordverplaatsing toe. We hebben namelijk in hoofdstuk 2 gezien dat de basispositie van het Franse werkwoord in de syntactische structuur zich onder de NegP bevindt, maar in Grégoire's uitingen gaat het werkwoord vooraf aan het ontkennende element. In de data van Clara, waarvan de opnames op een jongere leeftijd begonnen zijn, zien we echter uitingen waarin het ontkennende element vooraf gaat aan de andere elementen, zoals *pas d'autre bobo* (leeftijd 1:4, MLU 1.600 woorden), *attention pas blesser un doight* (leeftijd 1:10, MLU 2.097 woorden); zij lijkt nog niet in staat te zijn tot werkwoordverplaatsing, te zien aan het infinitieve werkwoord in de laatstgenoemde uiting. Vanaf de leeftijd van 2:0 gaat Clara werkwoordverplaatsing toepassen, dan verschijnen uitingen als *veux pas mettre* en *c'est pas des fleurs hein*. Het zou dus kunnen zijn dat dit onderdeel van de verwerving van syntaxis ergens in de twee maanden voor de leeftijd van 2:0 plaats vindt. In hoofdstuk 2 werd al besproken dat Franse kinderen vrij vlot zijn met het gebruik van negatie als intern element in plaats van als extern element. Dat lijkt wel te kloppen, gezien de vlotte verschijning van het finiete werkwoord in combinatie met een ontkennend element.

Daarnaast blijkt uit de data dat de input die de Franse kinderen krijgen van de moeders eveneens vooral enkele negatie betreft. Zoals al eerder besproken in hoofdstuk 2 is het gebruikelijk om in Colloquial Frans negatie uit te drukken met behulp van een enkel element. Dit wordt bevestigd door de data. De moeder van Grégoire gebruikt in 48 uitingen dubbele negatie, maar in totaal doet zij 2412 uitingen tijdens de 8 opnames waarin dubbele negatie is gevonden. De moeder van Pauline gebruikt 18 keer dubbele negatie, met een totaal van 3492 uitingen tijdens de 13 opnames waarin dubbele negatie is gevonden. De moeder van Philippe

gebruikt dubbele negatie 52 keer, met een totaal van 5487 uitingen tijdens de 22 opnames waarin dubbele negatie is gevonden. Om deze uitingen met dubbele negatie te vinden, zijn alle uitingen doorzocht. Er is ook gekeken naar het gebruik van enkele negatie maar hier is geen precies getal aan toe te kennen. Het gebeurt tientallen keren per opname, terwijl het gebruik van dubbele negatie per opname altijd op één hand te tellen is. Hieruit kan ik afleiden dat de input die de Franse kinderen krijgen zeer weinig positieve evidentie bevat voor dubbele negatie. De Franse kinderen krijgen veel positieve evidentie voor het bestaan van enkele negatie, bestaande uit *pas*. Een mogelijk gevolg hiervan is dat zij voornamelijk enkele negatie toepassen. Er is daarom op basis van deze data geen gemiddelde leeftijd voor de leeftijd van 3 jaar en 3 maanden aan te wijzen waarop de Franse kinderen dubbele negatie verworven lijken te hebben en regelmatig gaan toepassen. Ook is nog niet duidelijk hoeveel input de Franse kinderen nodig hebben voordat zij dubbele negatie gaan toepassen. Er is in dit onderzoek niet gekeken naar dubbele negatie in het taalgebruik van oudere, Franse kinderen omdat er werd geprobeerd een directe vergelijking te maken tussen kinderen van dezelfde leeftijdsklasse.

Bij Chanel en Jean kwam uit de resultaten naar voren dat zij dubbele negatie verworven hadden rond de leeftijd 2;0. De Franse kinderen laten rond die leeftijd geen dubbele negatie zien in hun uitingen. Zij laten in hun latere data ook geen duidelijke vorderingen zien op dat gebied. Daarentegen gebruiken zij al enkele negatie voor de leeftijd van 2;0 en neemt het gebruik hiervan alleen maar toe naarmate de kinderen ouder worden en hun algemene taalontwikkeling vordert, te zien aan de MLU die gestaag toeneemt.

5 Discussie en conclusie

Op basis van de gevonden resultaten zal ik nu de onderzoeksvragen beantwoorden en de daarbij horende hypothesen bespreken. Verder bespreek ik de verbeterpunten van dit onderzoek en zal ik daarbij enkele suggesties doen voor eventueel vervolgonderzoek.

5.1 Onderzoeksvragen en hypothesen

In hoofdstuk 2 heb ik mijn onderzoeksvragen en hypothesen besproken. Mijn eerste en belangrijkste onderzoeksvraag was: in welke mate passen Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie toe tussen de leeftijd van 1;6-2;11? De hypothese was dat Zuid-Afrikaanse kinderen starten met alleen de nie1 omdat de AP eerder ingevuld wordt dan de PolP. Wanneer zij voldoende positieve evidentie hebben ontvangen vanuit de input zullen zij ook nie2 gaan toepassen. Daarnaast was het de verwachting dat Zuid-Afrikaanse kinderen eerder dubbele negatie zullen toepassen dan Franse kinderen omdat de Franse kinderen waarschijnlijk veel minder vaak dubbele negatie tegenkomen in de input die ze krijgen. Uit de resultaten is gebleken dat Chanel en Jean consequent dubbele negatie gaan toepassen vanaf ongeveer de leeftijd van 2;0. Uit de data die zijn opgenomen voor die leeftijd, dus van 1;6-2;0, blijkt dat enkele negatie dan al is verworven. Ik neem daarom aan dat de AP eerder wordt ingevuld dan de PolP en dus starten de Zuid-Afrikaanse kinderen met nie1 en pas later met het gebruik van nie2. Daarnaast blijkt uit de vergelijking met de data van de Franse kinderen dat de Zuid-Afrikaanse kinderen inderdaad eerder beginnen met dubbele negatie dan de Franse kinderen. Dit heeft inderdaad te maken met de input die de kinderen krijgen, zoals ik had verwacht. Uit de data is gebleken dat de Zuid-Afrikaanse kinderen veel meer input krijgen met dubbele negatie dan Franse kinderen. Bijna alle ontkennende uitingen in de Zuid-Afrikaanse input bestaan uit dubbele negatie, terwijl bijna alle ontkennende uitingen in de Franse input bestaan uit enkele negatie. Op grond van deze bevindingen kloppen de hypothesen met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag.

De volgende onderzoeksvraag had betrekking tot de mate van correct toepassen van dubbele negatie in het Afrikaans. De hypothese was dat bij het toepassen van dubbele negatie geen fouten gemaakt zullen worden. Ik had verwacht dat niet vastgesteld kon worden of de Zuid-Afrikaanse kinderen de belangrijkste regel met betrekking tot de noodzakelijke verplaatsingen binnen de zin, de Afrikaans Syntactic Haplology Mechanism (Biberauer, 2006), al verworven hebben, omdat de kinderen op de leeftijd 1;6-2;11 nog niet toe zijn aan dergelijke zinsconstructies. Gezien de MLU in hun data, die begint bij minder dan 3 woorden per uiting en eindigt bij iets meer dan 4 woorden per uiting aan het einde van de gevolgde periode, is dat inderdaad het geval. De Zuid-Afrikaanse kinderen beginnen met simpele zinsconstructies zonder dat daarin meerdere elementen in de ontkenning worden gezet. Dubbele negatie wordt daarom eerst verworven voor deze simpele zinsconstructies. In de data van Chanel en Jean worden hierbij geen grammaticale fouten gevonden. Als het kind op latere leeftijd meer complexe zinsconstructies gaat ontwikkelen, zal het toepassen van dubbele negatie op deze constructies waarschijnlijk mee ontwikkelen, maar dat zou nog onderzocht moeten worden.

Mijn laatste onderzoeksvraag was: in hoeverre lijkt het gebruik en de verwerving van dubbele negatie in het Afrikaans op het gebruik en de verwerving van dubbele ontkenkende elementen in het Frans? De verwachting hierbij was dat Franse kinderen net als Zuid-Afrikaanse kinderen dubbele negatie in eerste instantie versimpeld toepassen en deze beperken tot het gebruik van *pas*, zoals ook is gebleken uit eerdere studies naar de T1-verwerving van Franse negatie (Meisel, 1997). Uit de data is gebleken dat Franse kinderen inderdaad dubbele negatie in eerste instantie versimpeld toepassen; zij gebruiken veelal slechts enkele negatie in de vorm van *pas*. In tegenstelling tot de Zuid-Afrikaanse kinderen blijven de Franse kinderen lang hangen in dit stadium. *Pas* wordt eerst gebruikt als extern element om negatie uit te drukken maar al vrij snel ook als intern element in combinatie met een finiet werkwoord, zoals ook de ouders dat doen in de input. Franse kinderen verwerven enkele negatie wel, maar verwerven dubbele negatie een stuk later dan de Zuid-Afrikaanse kinderen omdat enkele negatie voldoende blijkt te zijn in de meeste contexten om begrijpelijk te kunnen communiceren. In

het Afrikaans daarentegen is het ongebruikelijk om enkele negatie toe te passen binnen een uiting. Daarom zetten de Zuid-Afrikaanse kinderen de stap van enkele negatie naar dubbele negatie een stuk eerder.

Hoewel ik mij heb verdiept in de syntaxis van zowel het Afrikaans als het Frans en de manier waarop dubbele negatie vorm krijgt binnen deze talen, kan ik de kennis hierover niet gebruiken om het gebruik en verwerving van Afrikaanse dan wel Franse dubbele negatie te verklaren. Uit de data van de Zuid-Afrikaanse kinderen blijkt dat zij werkwoordverplaatsing toepassen, af te leiden uit de positie van het ontkenkende element ten opzichte van het werkwoord. Ook uit de data van de Franse kinderen blijkt dat zij dit op een bepaald moment gaan doen. De Zuid-Afrikaanse kinderen beginnen met het vullen van de AP en gaan na het ontvangen van voldoende positieve evidentie ook de PolP invullen. In principe hoeven de Franse kinderen alleen de NegP volledig in te vullen en te leren dat *ne* fungeert als een ontkenkend element dat als cliticum wordt opgepakt door het werkwoord. Omdat er slechts één projectie aanwezig is in de syntactische structuur van het Frans dat ontkenning bevat, zou men kunnen verwachten dat dit makkelijker te verwerven is, maar het feit dat het hoofd van de NegP lexicaal leeg mag blijven, zorgt ervoor dat Franse kinderen dubbele negatie juist relatief laat verwerven (ten opzichte van de Zuid-Afrikaanse kinderen). Dit is dus niet zozeer een kwestie van syntaxis, maar meer van input.

Op basis van de bovenstaande bevindingen kom ik tot de conclusie dat het gebruik en de verwerving van dubbele negatie in het Afrikaans lijkt op het Frans in de zin dat dit stapsgewijs gebeurt van enkele negatie naar dubbele negatie, maar dat het niet lijkt op het Frans wat betreft verwervingstempo en consequent gebruik ervan, aangezien uit de data blijkt dat de Afrikaanse kinderen op een jongere leeftijd en met een hogere frequentie dubbele negatie toepassen dan de Franse kinderen. Om meer specifiek de ontwikkelingsfasen in het verwerven van dubbele negatie te kunnen herkennen en vastleggen in leeftijd, zouden meer data verzameld moeten worden. Hier zal ik meer over zeggen in de volgende paragraaf.

5.2 Verbeterpunten en suggesties voor verder onderzoek

Het is lastig om onderbouwde conclusies te trekken wanneer er eigenlijk nog te weinig data beschikbaar zijn. Er is van slechts twee kinderen die het Afrikaans als T1 leren data beschikbaar. Op basis daarvan kan men niet generaliseren naar alle kinderen die het Afrikaans als moedertaal leren. Dit onderzoek kan wellicht fungeren als opstapje naar een breder opgezet longitudinaal onderzoek naar de T1-verwerving van het Afrikaans. Hierbij zou men een grotere groep kinderen kunnen volgen. Op basis van mijn onderzoek zou men de keuze kunnen maken om te beginnen met de opnames wanneer de kinderen ongeveer een jaar en drie maanden oud zijn, om zeker te weten dat de eerste vormen van negatie tussen 1:3 en 1:6 verschijnen, aangezien Chanel en Jean rond de leeftijd van 1:6 al negatie vertonen in hun uitingen. Rond de leeftijd van 2:0 zou men de eerste dubbele negatie kunnen verwachten. Het zou interessant zijn om van een grotere groep kinderen vast te leggen hoe het verwervingsproces gemiddeld verloopt wat betreft het toenemen van het gebruik van dubbele negatie ten opzichte van de afname van het gebruik van enkele negatie.

De vergelijking met de T1-verwerving van dubbele negatie in het Frans bleek lastig uit te werken omdat het in Colloquial Frans minder gebruikelijk is om dubbele negatie toe te passen dan in Standaard- of geschreven Frans. Aangezien kinderen hun moedertaal leren door middel van gesproken Frans zullen zij eerst enkele negatie verwerven en het toepassen hiervan langer aanhouden dan hun Zuid-Afrikaanse leeftijdsgenootjes, waarschijnlijk hun hele leven. Dubbele negatie zullen zij pas verwerven en toepassen op het moment dat hiervoor voldoende positieve evidentie ontvangen is en wanneer duidelijk is binnen welke contexten het gepast is om dubbele negatie toe te passen. Wanneer dat is, zou duidelijk moeten worden uit een vervolgstudie waarin Franse kinderen tot op een latere leeftijd worden gevolgd. Hierbij zou ook de input duidelijk in kaart moeten worden gebracht. Of de mate van input de belangrijkste oorzaak is voor het onderscheid tussen de Zuid-Afrikaanse en Franse kinderen, kan ik niet met zekerheid zeggen omdat dit onderzoek daar niet op gericht is. Om hier onderbouwde uitspraken over te

kunnen doen, zou men een onderzoek moeten uitvoeren met Franse kinderen waarbij de mate van input beter in kaart wordt gebracht.

Vervolgstudies zouden zich kunnen richten op de invloed van input op het verwervingsproces van T1-leerders, maar onderzoekers zouden hierbij ook T2-leerders kunnen gaan betrekken. Op het moment dat men groepen proefpersonen kan samenstellen die bestaan uit T1-leerders, jonge T2-leerders en volwassen T2-leerders, kan men onderzoek doen naar de invloed van leeftijd, input en interferentie of transfer vanuit de moedertaal. Hierbij kan onderzocht worden of de onderliggende syntactische structuur van de T1 en de complexiteit ervan invloed heeft op het verwerven van een T2. Ook zou men hierbij Chomsky's theorie over het bestaan van een Universele Grammatica, ontstaan in de jaren '60, kunnen toetsen.

Bibliografie

- Besten, H. den (2012). Double negation and the genesis of Afrikaans. In: Wouden, T. van der (editor), *Roots of Afrikaans* (pp. 221-256). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Biberauer, T. (2006). Doubling vs. Omission: Insights from Afrikaans. In: Barbiers, S., Lekakou, M., Ham, M. van der en Koenenman, O. (editors), *Online proceedings of the Workshop on Doubling*. Amsterdam: Edisyn.
- O'Grady, W. (1997). *Syntactic Development*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- MacWhinney, B. (2000). *The CHILDES Project: Tools for analyzing talk*. Third Edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Meisel, J.M. (1997). The acquisition of the syntax of negation in French and German: contrasting first and second language development. In: *Second Language Research* 13,3 (pp. 227-263).
- Robbers, K. (1992). Properties of negation in Afrikaans and Italian. In: *Linguistics in the Netherlands* (pp. 223-234). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Robbers, K. (1997). *Non-finite Verbal Complements in Afrikaans: A comparative approach*. Den Haag: Holland Academic Graphics.
- Sebba, M. (1997). *Contact languages. Pidgins and Creoles*. Basingstoke/London: MacMillan.
- Zeijlstra, H. (2010). On French negation. In: Kwon, I., Pritchett, H. & Spence, J. (editors), *Proceedings of the thirty-fifth annual meeting of the Berkeley Linguistics Society, February 14-16, 2009: general session and para-session on negation* (pp. 447-458). Berkeley, CA: Berkeley Linguistics Society.

Bijlage

Kolom 1 = bestand

(totaal aantal uitingen door kind in dat bestand)

Kolom 2 = aantal uitingen door kind dat enkele negatie bevat

Kolom 3 = aantal uitingen door kind dat dubbele negatie bevat

Kolom 4 = Mean Length of Utterance van kind, berekend in woorden

Kolom 5 = aantal uitingen door moeder dat dubbele negatie bevat

(totaal aantal uitingen door moeder in dat bestand)

Tabel 1: Chanel (Zuid-Afrikaans), geboren op 29-10-1996, 1:6-2:11

Bestand (aantal uitingen)	Enkele negatie bevattend	Dubbele negatie bevattend	MLU	Dubbele negatie input MOT (aantal uitingen)
5 (46) – 1:7	1		3.022	
10 (19)			2.158	2 (11)
12 (42)			2.524	1 (8)
14 (56)	5		3.054	
15 (79) – 2:0	6	1	3.076	
16 (33)			2.788	1 (25)
17 (90)	3	1	3.478	1 (12)
18 (96)	4	6	3.448	
19 (53)	3	1	3.340	
20 (46)		1	3.391	1 (5)
22 (135)	6	13	3.548	2 (14)
23 (56)		1	3.554	
24 (92)	3	4	3.957	2 (53)
25 (77)		1	4.117	3 (29)
26 (101)	4	3	3.752	10 (65)
27 (88)	4	5	4.205	1 (51)
28 (130)	11	11	4.008	3 (51)
29 (110)	2	2	4.082	2 (51)
30 (71)	5	5	4.282	6 (46)
31 (59)	1	6	4.017	1 (18)

32 (164) – 2:11	11	15	4.195	3 (82)
-----------------	----	----	-------	--------

De moeder van Chanel (Ria) gebruikt bijna uitsluitend dubbele negatie in de input die zij het kind geeft. De enige uitingen die enkele negatie bevatten, zijn: *hoekom nie?* (bestand 28), *gaan sy nie?* (bestand 29), *mamma ken hom nie* (bestand 30) en *is nie, is by Woolworths* (bestand 31).

Tabel 2: Jean (Zuid-Afrikaans), geboren op 14-10-1996, 1:6-2:11

Bestand (aantal uitingen)	Enkele negatie bevattend	Dubbele negatie bevattend	MLU	Dubbele negatie input MOT (aantal uitingen)
2 (41)			1.756	1 (66)
5 (31) – 1:8	3		2.194	2 (31)
7 (30)	1		2.167	3 (28)
8 (37)	7	1	2.378	4 (29)
9 (69)	1		2.145	5 (73)
10 (75)	3		2.187	3 (71)
11 (22) – 2:0	4		2.545	
12 (58) – 2:0	4	1	2.569	2 (44)
13 (54)	10		2.519	5 (45)
14 (68)	4	3	2.574	2 (77)
15 (54)	3	2	2.704	5 (49)
16 (54)	3	1	2.778	4 (49)
17 (83)	4		3.133	3 (61)
18 (69)	2	6	3.101	5 (54)
19 (80)			3.513	3 (54)
20 (65)	1	5	2.954	5 (49)
21 (49)		2	3.490	2 (23)
22 (102)	2	3	3.578	8 (85)
23 (63)	2	13	3.635	1 (44)
24 (88)	1	12	3.841	1 (47)
25 (69)	2	2	3.696	10 (67)
26 (48)	1	7	3.896	4 (45)

27 (66)	1	8	3.970	2 (24)
28 (85)	3	5	3.894	2 (54)
29 (58)		2	3.466	5 (42)
30 (91)	5	1	3.714	7 (78)
31 (110)	1	2	3.836	5 (68)
32 (130) – 2:11	2	6	3.408	8 (86)

De moeder van Jean (Hendrien) gebruikt net als de moeder van Chanel bijna uitsluitend dubbele negatie in de input die zij het kind geeft. De enige uitingen die enkele negatie bevatten, zijn: *ons slaan nie, wat gee ons?* (bestand 13), *jy kan nie Jean* (bestand 22), *ek weet nie* (bestand 25), *nee ons drink nie pilletjies man* (bestand 30), *ek weet nie* (bestand 31) en *jy slaap nie jy spring op en af* (bestand 32).

Tabel 3: Grégoire (Frans), geboren op 28-04-1986, 1:9-2:6

Bestand (aantal uitingen)	<i>Pas</i> bevattend	<i>Ne pas</i> bevattend	MLU	<i>Ne pas</i> input MOT (aantal uitingen)
1 (189)	1		1.847	4 (315)
2 (452)			1.869	1 (460)
3 (370)			1.819	9 (267)
4 (238) – 2:0	5		1.870	
6 (142)	11		2.331	3 (98)
7 (388)	24		2.534	15 (509)
8 (218)	12		3.225	9 (265)
9 (449)	67*		3.762	6 (413)
10 (438) – 2:6	38		4.715	1 (85)

*Tijdens het opnemen van dit geluidsfragment stelt de onderzoeker veel vragen aan het kind over een verteld verhaal. Het kind antwoordt veelal *sais pas*.

Door de moeder wordt in elk bestand meerdere malen uitingen gedaan met enkele negatie, dus met *pas*. Dubbele negatie komt voor in de aangegeven bestanden.

Tabel 4: Clara (Frans), geboren op 14-09-1997, 1:0-2:7

Bestand (aantal uitingen)	<i>Pas</i> bevattend	<i>Ne pas</i> bevattend	MLU	<i>Ne pas</i> input MOT (aantal uitingen)
------------------------------	----------------------	-------------------------	-----	--

97-08-03 (79) – 1:4	10*		1.367	
97-08-11 (15)	1		1.600	
97-09-01 (47)	2		1.574	
97-09-14 (41)	2		1.805	
97-11-23 (109)	2		1.156	
97-12-28 (110)	2		1.236	
98-01-25 (86)	2		1.605	
98-01-31 (103)	5		1.845	
98-02-06 (72)	2		2.097	
98-03-02 (85)	1		2.059	
98-03-29 (123) – 2:0	6		1.862	
98-05-02 (86)	3		2.186	
98-06-03 (127)	12		2.614	
98-06-17 (37)	2		3.027	
98-07-01 (143)	13		2.727	
98-07-11 (62)	5		2.758	
98-07-15 (114)	9		3.044	
98-09-06 (79)	6		3.696	
98-09-21 (128)	10	1	3.375	
98-10-02 (81)	14		3.358	
98-10-25 (101)	11		3.248	
98-11-16 (114) – 2:7	17		4.018	

*Spontane spraak van kind van 1:4, bevat veel herhalingen (*pas bobo*)

Alleen de uitingen van het kind zijn getranscribeerd. Er is daarom geen informatie beschikbaar over de input door de ouders.

Tabel 5: Pauline (Frans), geboortedatum onbekend, 1:2-2:6

Bestand (aantal uitingen)	<i>Pas</i> bevattend	<i>Ne pas</i> bevattend	MLU	<i>Ne pas</i> input MOT (aantal uitingen)
14a (76) – 1:2	1		1.092	

14b (69)	2		1.029	1 (171)
15a (63)	2		1.048	
15b (73)	12		1.068	
16a (70)	1		1.143	2 (151)
16b (60)	10		1.150	
17a (99)	17		1.162	
17b (93)	7		1.140	
18a (88)	7		1.136	
18b (83)	1		1.361	3 (195)
19a (135)	8		1.378	
20a (112)	8		1.268	
20b (119)	2		1.303	2 (178)
21a (134)	1		1.157	1 (220)
21b (133)	3		1.383	
22a (200)	3		1.270	1 (325)
22b (188)	7		1.324	
23a (213)	7		1.624	1 (392)
23b (135)	3		1.585	2 (187)
24a (193) – 2:0	13		1.503	
24b (188)	6		1.665	1 (222)
25a (194)	10		1.531	
25b (202)	17		2.035	
26a (198)	18		1.944	1 (320)
26b (193)	15		1.943	
27a (201)	18		2.164	1 (291)
27b (219)	11		2.224	
28a (206)	13		2.859	
28b (195)	6		2.703	1 (325)
29a (212)	15		2.396	
29b (197)	16		3.487	
30 (350) – 2:6	27		3.371	1 (515)

Door de moeder wordt in elk bestand meerdere malen uitingen gedaan met enkele negatie, dus met *pas*. Dubbele negatie komt voor in de aangegeven bestanden.

Tabel 6: Philippe (Frans), geboren op 03-03-1969, 2:1-3:3

Bestand (aantal uitingen)	<i>Pas</i> bevattend	<i>Ne pas</i> bevattend	MLU	<i>Ne pas</i> input MOT (aantal uitingen)
1 (401) – 2:1	15		2.950	2 (366)
2 (441)	23		3.095	
3 (466)	25	1	3.350	6 (270)
4 (593)	35		3.298	1 (283)
5 (292)	7		2.901	
6 (453)	23		2.985	4 (350)
7 (340)	10		3.524	1 (149)
8 (189)	11		3.259	2 (122)
9 (369)	31		3.089	2 (237)
10 (394)	25		2.909	2 (79)
11 (464) – 2:6	32		3.500	
12 (459)	40	2	3.368	2 (294)
13 (408)	55		3.841	1 (188)
14 (301)	43		4.007	
15 (428)	36		3.131	3 (384)
16 (478)	28		3.454	5 (365)
17 (336)	28		3.363	1 (403)
18 (302)	19		3.921	
19 (343)	23		3.257	5 (313)
20 (469)	46		3.429	
21 (420)	28		3.436	4 (349)
22 (281)	11		3.854	1 (304)
23 (343)	29		2.895	1 (334)
24 (383)	31		3.948	1 (260)
25 (436)	24		3.791	5 (180)
26 (494)	14		4.522	
27 (402)	22	1	4.234	1 (104)
28 (524) – 3:0	33		4.193	
29 (433)	54	1	3.760	
30 (670)	82	3	5.199	

31 (469)	48		4.358	1 (48)
32 (518)	49		4.801	
33 (434) - 3:3	52		4.495	1 (105)

Door de moeder wordt in elk bestand meerdere malen uitingen gedaan met enkele negatie, dus met *pas*. Dubbele negatie komt voor in de aangegeven bestanden.